

ALTINBAŞ
ÜNİVERSİTESİ

ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ
ENGELSİZ ALTINBAŞ BİRİMİ
ÖZEL İHTİYAÇLI ÖĞRENCİLERİN AKADEMİK
OLARAK DESTEKLENMESİ
AKADEMİK VE İDARİ PERSONEL KILAVUZU

Ocak, 2018

İçindekiler

1. Giriş
  - a. Engelsiz Altınbaş Birimi
  - b. Engelsiz Altınbaş Birimi Ekibi
  - c. Hizmetler
2. Engel Türleri ve Uyarlamalar
  - a. Görme Engeli
  - b. Hareket Engeli
  - c. İşitme Engeli
  - d. Konuşma ve Dil Engeli
  - e. Öğrenme Güçlüğü
  - f. Asperger Sendromu
  - g. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu
  - h. Ruh Sağlığı Bozukluklarında Yaklaşım
  - i. Kronik Rahatsızlıklar (Astım, Diyabet, Epilepsi, Kanser vb.)
  - j. Albinizm
3. Sonuç
4. Kaynaklar

1. Giriş

a. Engelsiz Altınbaş Birimi

Engelsiz Altınbaş Birimi üniversitemizde eğitim görmeye hak kazanan engelli öğrencilerimizin akademik, idari, fiziksel, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını tespit edip bu ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik çalışmalarda bulunmaktadır. Birimizce engelli öğrencilerimize yönelik üniversite içinde yapılacak düzenlemeler tespit edilir ve buna yönelik girişimlerde bulunulur. Bu düzenlemeler fiziki koşullar, akademik uyarlamalar, sosyal etkinlikler gibi çeşitli alanlarda engelli öğrencilerin erişilebilirliklerinin artırılmasına yöneliktir. Engelsiz Altınbaş Birimi'nin hedefi üniversitemizde tüm öğrencilere sunulan imkanlara erişimde fırsat eşitliğinin sağlanmasıdır.

b. Engelsiz Altınbaş Birimi Ekibi

Engelsiz Altınbaş Birimi ilgili rektör yardımcısının başkanlığında görev yapar. Komisyonda Fakülte/Enstitü/Yükseköğretim Koordinatörleri, Sağlık Kültür ve Spor (SKS) Daire Başkanı, Öğrenci Konseyi SKS Temsilcisi, Psikolojik Destek Biriminden bir Psikolog ve Yapı İşleri Daire Başkanı yer almaktadır.

c. Hizmetler

- I. Üniversitedeki engelli öğrencileri tespit etmek.
- II. Engelli öğrencilerin akademik, idari, fiziksel, psikolojik, barınma ve sosyal alanlara ilişkin ihtiyaçlarını tespit etmek.
- III. Engelli öğrencilerin taleplerini değerlendirmek.
- IV. Fakülte, Yüksek Okul ve Enstitülerdeki Engelsiz Altınbaş Birim Koordinatörleri ve Akademik Danışmanlarla birlikte, engelli öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik akademik uyarlamaları belirlemek ve uygulamak.
- V. Engelli öğrencilerle ilişkiler bakımından akademik ve idari personel ile öğrencilere rehberlik etmek.
- VI. Alınan kararların ve belirlenen stratejilerin uygulanmasını takip etmek.

2. Engel Türleri ve Uyarlamalar

Engelli öğrencilerin akademik ortamda desteklenmesi için uygun uyarlamaların yapılması konusunda öğretim üyelerinin desteğine ihtiyaç vardır. Buna istinaden öğretim üyelerinin ders tanıtımlarına aşağıdaki notu eklemeleri, hem engelli öğrencilerin tespit edilmesi hem de engelli öğrencilerin destek almalarının teşvik edilmesi açısından faydalı olacaktır;

“Herhangi bir engel durumunuz/kronik sağlık probleminiz mevcutsa ve akademik uyarlamaya ihtiyaç duyuyorsanız lütfen benimle iletişime geçin.”

Bunun yanında ders sırasında öğrencilerin gözlemlenmesi, herhangi bir sorun yaşayıp yaşamadıklarının tespiti konusunda oldukça yardımcı olacaktır. Öğrencinin desteğe ihtiyacı olduğu fark edildiğinde, öğrenci ile bireysel olarak konuşularak uyarlama konusundaki ihtiyaçları belirlenmeli ve Engelsiz Altınbaş Birimi'ne yönlendirilmelidir.

Ve unutulmamalıdır ki;

- Engeller görünür olmayabilir, yalnızca fiziksel değildir. Ruhsal ya da kronik rahatsızlıklara sahip olan öğrencilerin de akademik uyarlamalara ihtiyaçları olabilir.
- Bir kişi birden fazla engel türüne sahip olabilir. Bu durumda akademik uyarlamalar her bir engel türü göz önünde bulundurularak yapılmalıdır.
- Engelli öğrenciyi desteklemek harici bırakarak değil dahil edilerek yapılmalıdır. Uyarlama üzerine çalışılırken, **“bu kişinin yapabilmesi nasıl sağlanabilir?”** sorusu temel alınarak ilerlenmelidir.
- Aynı engel tanısı alan kişilerin becerileri ve yetileri aynı olmayabilir, her engelli birey öznel olarak değerlendirilmeli ve uyarlamalar kişiye uygun olacak şekilde yapılmalıdır.
- Uyarlamalar yapılırken, sınav türü ve süreleri, ödev teslimleri, ders devamlılığı ve ders zamanlarında ek aralar verilmesi gibi konular göz önünde bulundurulmalıdır.

Engel türlerine göre yapılabilecek uyarlamalar;

a. Görme Engeli

Görme işlevinin kısmi ya da tam kaybıyla karakterize olan engel türüdür. Az görme, körlük, bulanık görme, renk körlüğü, gece körlüğü görme engeli kapsamında

değerlendirilmektedir. Bunun yanında katarakt, glokom(göz tansiyonu), göz küresinin yokluğu, göz tümörü gibi rahatsızlıklar da görme kaybına yol açabildiğinden, görme engeli olarak değerlendirilmektedir.

Görme engeli olan kişiler için kullanılacak uyarlamalar;

- Ders öncesi notların/kitap içeriklerinin ya da bölümlerinin fiziki olarak ya da internet ortamında öğrenci ile paylaşılması sağlanabilir.
- Ders partnerliği uygulanabilir. *Ders partnerliği*; gönüllü bir öğrencinin engelli öğrenci ile not paylaşımı yapması, planlanan zamanlarda ders çalışması ile ona asistanlık etmesidir.
- Ses kayıt cihazı kullanımına izin verilebilir.
- Görmeyi zorlaştıracak düzeyde parlak arka plan ve parlak ışık düzeninden kaçınılmalıdır.
- Düzen değişikliklerinde ya da duyurularda öğrencinin mutlaka bilgilendirilmesi sağlanmalıdır.
- Engelli öğrencinin talebi ve akademik danışmanın uygun gördüğü şekilde sınav türü, süresi ve yeri yapılandırılmalıdır. Gerekli durumlarda kişinin bilgisayar ya da başka teknolojileri kullanımına izin verilmelidir. Öğrencinin ihtiyacı var ise onunla işbirliği içinde ek sınav süresine karar verilmelidir.

b. Hareket Engeli

Kas ve iskelet sisteminin işlev kaybı yaşaması ile bireyin hareket kısıtlılığı yaşaması sonucu ortaya çıkan engel türüdür. Serebral palsi ve gelişimsel kas bozuklukları, hareket engeli dahilinde bulunan rahatsızlıklardır. Hareket engeli her bireyde vücudun farklı bölgesini etkileyecek şekilde ortaya çıkabilmektedir; konuşma, denge kurma, yazma, koordinasyon gibi işlevlerin biri ya da bir kaçında birden bozulma görülebilir.

Hareket engeli olan kişiler için kullanılacak uyarlamalar;

- Ders aralarında ihtiyaçlarının giderilebilmesi için ek süre tanınabilir.
- Sınıfın fiziksel yapısı sebebiyle sorun yaşıyorsa, Engelsiz Altınbaş Birimi ile iletişime geçilerek uygun çözümün sağlanması konusunda işbirliği yapılabilir.
- Öğrenci el becerileri konusunda sorun yaşıyorsa eğer, ders partnerliği uygulaması uyarlanabilir.

- Düzen değişikliklerinde ya da duyurularda öğrencinin mutlaka bilgilendirilmesi sağlanmalıdır.
- Engelli öğrencinin talebi ve akademik danışmanın uygun gördüğü Şekilde sınav türü, süresi ve yeri yapılandırılmalıdır. Gerekli durumlarda kişinin bilgisayar ya da başka teknolojileri kullanımına izin verilmelidir. Öğrencinin ihtiyacı var ise onunla işbirliği içinde ek sınav süresine karar verilmelidir.

c. İşitme Engeli

İşitme engeli, kısmi işitme kaybı ya da sağırlık olarak ortaya çıkan, tam işitme işlevinin kaybıyla tanımlanan engel türüdür. Kısmi işitme kayıplarında işitme cihazı kullanımı, tam işitme kayıplarında (sağırlık) işaret dili kullanımı ya da dudak okuma kullanımı yaygındır.

İşitme engeli olan kişiler için kullanılacak uyarlamalar;

- İşitme engeline sahip bireylerin ders sırasında hem dudak okuma hem de not takibi yapması gerektiğinden, ders öncesi notların/kitap içeriklerinin ya da bölümlerinin fiziki olarak ya da internet ortamında öğrenci ile paylaşılması sağlanabilir.
- Tahtaya yazı yazarken ya da ders anlatırken, mümkün olduğunca tane tane konuşulmalı ve öğrenciye dönük olarak ders anlatılmalıdır. Uygunsa ders sunumlarına alt yazı eklenebilir.
- Düzen değişikliklerinde ya da duyurularda öğrencinin mutlaka bilgilendirilmesi sağlanmalıdır.
- Ders partnerliği uygulaması uyarlanabilir.
- Eğer mümkünse ya da öğrencinin imkanı varsa, derse bir çevirmen ile katılabilir (işaret dili).
- İletişim kurarken sabırlı ve nazik olunmalıdır.
- Engelli öğrencinin talebi ve akademik danışmanın uygun gördüğü Şekilde sınav türü, süresi ve yeri yapılandırılmalıdır. Gerekli durumlarda kişinin bilgisayar ya da başka teknolojileri kullanımına izin verilmelidir. Öğrencinin ihtiyacı var ise onunla işbirliği içinde ek sınav süresine karar verilmelidir.

d. Konuşma ve Dil Engeli

Konuşmada, konuşmanın hızında, akıcılığında, bazı kelimelerin telaffuzunda yaşanan bozukluklar konuşma ve dil engeline işaret eder. İşitme kaybıyla birlikte de ortaya çıkabilir. Beyinde meydana gelen kısmi hasarlar (afazi), gelişim bozuklukları, dil, yüz kasları ve damakta meydana gelen bozulmalar, kekemelik, dil ve konuşma engeline sebep olabilmektedir. Konuşma ve dil engeline sahip kişiler için konuşmak, sunum yapmak oldukça stres verici olabilmektedir. Onları dinlerken aceleci davranmamak, sabırlı olmak, **sözlerini tamamlamamak** gerekmektedir.

Konuşma ve dil engeli olan kişiler için kullanılacak uyarlamalar;

- Engelli öğrencinin talebi ve akademik danışmanın uygun gördüğü şekilde sınav türü, süresi ve yeri yapılandırılmalıdır. Gerekli durumlarda kişinin bilgisayar ya da başka teknolojileri kullanımına izin verilmelidir. Öğrencinin ihtiyacı var ise onunla işbirliği içinde ek sınav süresine karar verilmelidir.
- Grup çalışmaları ya da ders sunumlarında, öğrencinin talebi doğrultusunda akademik değerlendirmeler için farklı alternatifler uygulanabilir.
- Derslerde öğrencinin kendini yeterince ifade edebilmesi için zaman tanınmalıdır.

e. Öğrenme Güçlüğü

Öğrenme güçlüğü pek çok alanda ortaya çıkabilmektedir. Yazma, okuma, dinleme, işlem yapma, hafıza, akıl yürütme ve ince/kaba motor beceriler gibi birçok becerinin işlevsel kullanılmaması sonucu oluşan nörolojik bir bozukluktur. En sık görülen öğrenme bozukluğu tipleri şunlardır;

- i. **Disleksi (okuma bozukluğu)**: Harfleri ve heceleri karıştırma (b yerine d ya da tıp yerine pıt söyleme), yavaş okuma.
- ii. **Disgrafi (yazma bozukluğu)**: Yaşına göre yazmada bozulma, ters, eksik ya da bölerek yazma.
- iii. **Diskalkuli (matematik bozukluğu)**: İşlem hızında ve işlevinde bozulma (parmakla sayma, işlem hataları).

Öğrenme güçlüğü olan kişiler için kullanılabilir uyarlamalar;

- Ders öncesi notların/kitap içeriklerinin ya da bölümlerinin fiziki olarak ya da internet ortamında öğrenci ile paylaşılması sağlanabilir.
- Mümkünse ders içerikleri grafik ve şekil ile ifade edilebilir.
- Engelli öğrencinin talebi ve akademik danışmanın uygun gördüğü şekilde sınav türü, süresi ve yeri yapılandırılmalıdır. Gerekli durumlarda kişinin bilgisayar, hesap makinesi ya da başka teknolojileri kullanımına izin verilmelidir. Öğrencinin ihtiyacı var ise onunla işbirliği içinde ek sınav süresine karar verilmelidir.
- Sınav sorularının açık, soyutlamalardan uzak olmasına özen gösterilmelidir.
- Ders notlarının tekrarı için ses kayıt cihazı kullanımına izin verilebilir.

f. Asperger Sendromu

İçe kapanıklık, tek düze konuşma ve davranışlar, duygudurumla uyumsuz mimikler, çevresel uyaranlara karşı duyarsızlık, sözel olmayan ve mecazi ipuçlarını yakalayamama gibi belirtilerle ortaya çıkan gelişimsel bir bozukluktur. Asperger sendromu otizmle benzerlik gösterebilir. Otizmden farkı, yaş ilerledikçe ve sosyal ilişkiler geliştikçe belirginleşmesidir, otizmde ise erken yaşlarda işlevselliği bozucu daha çok belirti gösterir.

Asperger sendromu olan kişiler için kullanılabilir uyarlamalar;

- Engelli öğrencinin talebi ve akademik danışmanın uygun gördüğü şekilde sınav türü, süresi ve yeri yapılandırılmalıdır. Gerekli durumlarda kişinin bilgisayar, hesap makinesi ya da başka teknolojileri kullanımına izin verilmelidir. Öğrencinin ihtiyacı var ise onunla işbirliği içinde ek sınav süresine karar verilmelidir.
- Sınav sorularının açık, soyutlamalardan uzak olmasına özen gösterilmelidir.
- Şaka, espri konusunda dikkatli olunmalıdır, öğrenci şaka ve gerçeği ayırt edemeyebilir.
- Ödevler ve çalışmalar konusunda açık ve net bir şekilde ne beklendiği ifade edilmelidir. Grup çalışmalarında yer almak öğrenciler için zor olabileceğinden, alternatif çalışmalar ile akademik yeterlilik sağlanabilir.
- Ders öncesi notların/kitap içeriklerinin ya da bölümlerinin fiziki olarak ya da internet ortamında öğrenci ile paylaşılması sağlanabilir.
- Mümkünse ders içerikleri grafik ve şekil ile ifade edilebilir.

g. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, çocukluk döneminde ortaya çıkan kısa süreli/dağınık dikkat ve yerinde duramama, dürtüsel ve hiperaktif davranışlarla belirginlik gösteren bir bozukluktur. Genellikle yetişkinlik döneminde belirtiler ortadan kaybolur ya da azalır; sabırsızlık, dikkati kolay toplayamama, tez canlılık olarak kendini göstermeye devam edebilir.

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan kişiler için kullanılacak uyarlamalar;

- Engelli öğrencinin talebi ve akademik danışmanın uygun gördüğü şekilde sınav türü, süresi ve yeri yapılandırılmalıdır. Sınav yerinin mümkün olduğunca dikkat dağıtıcı unsurlardan arınmış olmasına özen gösterilmelidir. Gerekli durumlarda kişinin bilgisayar, hesap makinası ya da başka teknolojileri kullanımına izin verilmelidir. Öğrencinin ihtiyacı var ise onunla işbirliği içinde ek sınav süresine karar verilmelidir.
- Sınav sorularının açık, soyutlamalardan uzak olmasına özen gösterilmelidir.
- Ders sırasında uygun görüldüğü takdirde mümkün olduğunca göz kontağı kurmak, dersi tek düze anlatmamak (konuşma hızı ve ses tonunun zaman zaman değiştirilmesi) uygulanabilir.
- Ödevler ve projeler konusunda; öğrencinin durumuna uygun olacak şekilde ödev içeriği ve süresi daha kısa tutulabilir.
- Grup çalışmaları ya da ders sunumlarında, öğrencinin talebi doğrultusunda akademik değerlendirmeler için farklı alternatifler uygulanabilir.

h. Ruh Sağlığı Bozukluklarında Yaklaşım

Ruh sağlığı bozuklukları, bir diğer adıyla psikolojik rahatsızlıklar olarak anılmaktadır. Biyolojik bir nedene bağlı olmadan en az iki haftadır devam eden ve kişinin işlevselliğini etkileyen durumlarda psikolojik bir rahatsızlığın varlığından söz edilebilir. Çoğu zaman kişiler kendilerindeki değişimin farkındadır fakat zaman zaman farkında varamadıkları da olabilir. Bu sebeple, idari ve akademik kadro tarafından öğrencide belirgin şekilde ortaya çıkan ruhsal değişim ve işlevsellik azalmasının gözlenmesi durumunda, mutlaka Psikolojik Destek Birimi'ne yönlendirme yapılmalıdır.

Ruh sağlığı bozuklukları genel olarak şu başlıklar altında açıklanabilir;

Kaygı Bozuklukları: En belirgin ve sık ortaya çıkan kaygı bozuklukları panik atak, obsesif-kompulsif bozukluk, yaygın anksiyete bozukluğu, performans kaygısı ve sosyal fobi olarak ifade edilebilir. Eğer öğrencide huzursuzluk, diken üstünde hissetme, sosyal olarak geri çekilme, dersi sürdürmede ve derse katılmada yetersizlik, sınav öncesi ya da derste söz alma sırasında yüksek düzeyde heyecan varsa ve bu durumların akademik başarıyı düşürdüğü gözlemleniyorsa, öğrencinin psikolojik destek alması faydalı olabilir.

Duygudurum Bozuklukları: Karamsarlık, içe kapanma, düşük özbakım, dersi sürdürmede ve derse katılmada yetersizlik, ani duygu değişimleri, sık ağlama gibi belirtiler varsa ve bu durumların akademik başarıyı düşürdüğü gözlemleniyorsa, öğrenci duygu düzenlemesi konusunda zorluk yaşıyor olabilir ve psikolojik destek alması faydalı olabilir.

Psikotik Bozukluklar: Psikotik bozuklukların en belirgin semptomu gerçeklik algısının bozulmasıdır. Kötülük görme korkusu, şüpheli davranışlar, olmayan sesler duyma/görüntüler göre/kokular alma, duygusal düzensizlik, içe çekilme, çok hızlı düşünme ya da konudan konuya atlama, dersi sürdürmede ve derse katılmada yetersizlik gibi belirtiler varsa ve bu durumların akademik başarıyı düşürdüğü gözlemleniyorsa, öğrencinin psikolojik destek alması faydalı olabilir.

Ruh sağlığı bozukluklarında kullanılacak uyarlamalar;

- Öncelikle öğrenci ile birebir görüşme yapılarak baş etmekte zorlandığı bir şeyler olup olmadığı konusunda konuşulmalı, destekleyici bir yaklaşım sergilenmelidir. Devamında Psikolojik Destek Birimi'ne yönlendirilmelidir.
- Derse ve grup çalışmalarına katılım konusunda stres ve heyecan yaşayabilirler, küçük ve basit alıştırmalarla özgüvenlerinin yükselmesi sağlanabilir.
- Ruh sağlığı bozukluğu sebebiyle psikiyatrik tedavi gören öğrenciler bazı fiziksel belirtiler (uyuşma, titreme, terleme, uyku hali) hissedebilir ve bu durum öğrencinin performansını etkileyebilir, bununla ilgili bilinçli olmak önemlidir.

i. Kronik Rahatsızlıklar (Astım, Diyabet, Epilepsi, Kanser vb.)

Kronik rahatsızlıklar, doğuştan itibaren var olan ya da bir hastalık/kaza sonucu ortaya çıkmış rahatsızlıklardır. İşlevselliği etkilediği gibi sürekli tedavi gerektirebilir. Sık

karşılaşılabilen bazı kronik hastalıklar şunlardır; diyabet, epilepsi, kanser, astım, deri ve cilt rahatsızlıkları, kalp-damar hastalıklarıdır.

Kronik rahatsızlıklarda kullanılacak uyarlamalar;

- Kronik rahatsızlıkları olan kişilerin belirli bir tedavi rutini olabileceğinden, akademisyen olarak hem ders katılımında hem de ders sırasında tedavi için yapılacak uygulamalar konusunda öğrenciye müsaade verilmelidir.
- Diyabeti olan öğrencilerin yeme düzeni konusunda dikkatli olmaları gerektiğinden, özellikle sınav ve ders zamanlarında öğrenci zor durumda kalmayacak şekilde uyarlamalar yapılabilir.
- Eğer ki dersin gerçekleştiği fiziksel koşullar kronik rahatsızlık belirtilerini arttırıyorsa, akademisyenler öğrenci ile işbirliği yaparak uygun olan uyarlamayı gerçekleştirebilir (sınıf değişikliği, derse katılım zorunluluğu vb.)

j. Albinizm

Cilde renk veren melanin pigmentinin eksikliği durumunda saç, deri tüylerde beyazlamanın gerçekleşmesiyle ortaya çıkan genetik bir hastalıktır. Albinizm rahatsızlığında gözler ışığa duyarlı olabilir ya da görme kaybı yaşanabilir. Bu durumlarda görme engeli kısmında bulunan uyarlamalar kullanılabilir.

3. Sonuç

Her bireyin engellilik durumuyla baş etme yöntemi farklıdır; kimi engeliyle daha kolay baş edip hayata adapte olabilirken, kimi buna ulaşmada zorlanabilir. Genel olarak sıradan günlük işleri yerine getirmek, engelli bireyler için daha stres verici ve zorlayıcı olabilir. Bu sebeple engellilerle iletişime geçerken, her zaman için bunun farkında olarak yaklaşım sergilenmelidir.

Akademik uyarlamaların kullanılmasında en önemli nokta öğrenci ile işbirliği içinde, hem akademisyen hem de öğrenci için en uygun yöntemin seçilmesi ve uygulanmasıdır.

4. Kaynaklar

1. Engelli Öğrencilerin Akademik Ortamlarda Desteklenmesi Öğretim Elemanı Kılavuzu. Engelsiz ODTÜ Birimi, 2013. Ankara.
2. İstanbul Üniversitesi Özel Gereksinimli Öğrenciler İçin Eğitimde Fırsat Eşitliği Uygulamalı El Kitabı. İstanbul Üniversitesi Engelliler Uygulama ve Araştırma Merkezi, 2015. İstanbul.
3. <http://www.degisimrehabilitasyon.com.tr/engel-gruplari/sosya-duygusal-gelisim-problemleri/aspenger-sendromu/>